

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2003-2004

21 oktober 2003

VERZOEKSCHRIFT

over de bescherming van geesteszieken en hun kinderen

VERSLAG

**namens de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen
uitgebracht door mevrouw Riet Van Cleuvenbergen en mevrouw Ria Van Den Heuvel**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Koen Helsen.

Vaste leden :

mevrouw Sonja Becq, mevrouw Trees Merckx-Van Goey,
mevrouw Riet Van Cleuvenbergen, mevrouw Ingrid van
Kessel ;

mevrouw Claudine De Schepper, de heren Jacques
Devolder, Koen Helsen, mevrouw Erna Van Wauwe ;

mevrouw Niki De Gryze, mevrouw Marijke Dillen, de heer
Felix Strackx ;

de heren Carlo Daelman, Jan Van Duppen ;

mevrouw Ria Van Den Heuvel ;

de heer Jan Roegiers.

Plaatsvervangers :

mevrouw Gisèle Gardeyn-Debever, mevrouw Veerle
Heeren, de heer Luc Martens, mevrouw Ilse Van Eetvelde ;

de heren Jozef Browaeys, Frans De Cock, André Moreau,
Cis Schepens ;

de heren Wilfried Aers, Julien Librecht, mevrouw Marleen
Van den Eynde ;

de heer Chokri Mahassine, mevrouw Anne Van Asbroeck ;

mevrouw Ann De Martelaer ;

de heer Kris Van Dijck.

INHOUD

	Blz.
1. Procedure	4
2. Inhoud van het verzoekschrift	4
3. Bespreking en conclusie	4
Bijlagen :	
– Antwoord van mevrouw Adelheid Byttebier, Vlaams minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen op het verzoekschrift over de bescherming van geesteszieken en hun kin- deren	9
– Advies van de Kinderrechtencommissaris	15

DAMES EN HEREN,

1. Procedure

Het verzoekschrift van 25 februari 2003 over de bescherming van geesteszieken en hun kinderen (nr. 47 (2002-2003)) werd ontvankelijk verklaard op 10 maart 2003 en voor verdere behandeling doorverwezen naar de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen.

De Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen besliste op 24 april 2003 om over het verzoekschrift het standpunt te vragen van mevrouw Mieke Vogels, toen Vlaams minister van Welzijn, Gezondheid, Gelijke Kansen en Ontwikkelingssamenwerking. Er werd ook beslist om het standpunt van het Kinderrechtencommissariaat te vragen (zie bijlagen).

De commissie besprak het verzoekschrift op 24 april en op 16 oktober 2003.

2. Inhoud van het verzoekschrift

De verzoeker heeft tegelijkertijd eenzelfde verzoekschrift ingediend bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de Senaat en het Vlaams Parlement, aangezien het onderwerp valt onder de bevoegdheden van de verschillende overheden, de federale staat, het Vlaamse Gewest en de Vlaamse gemeenschap.

Dit verzoekschrift houdt gedeeltelijk verband met de bevoegdheid inzake gezinsbeleid van de Vlaamse Gemeenschap. De verzoeker diende reeds op 1 februari 2003 een ander verzoekschrift in over de voor pleegkinderen toegepaste successierechten. Met zijn nieuwe verzoekschrift wil de verzoeker ook nog aanvullende informatie bezorgen bij het eerdere verzoekschrift dat naar de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting werd verwezen.

Hij beoogt een aanpassing van de bestaande wetgeving met als doel een betere bescherming van (eigendommen van) gecolloqueerde geesteszieken, van de kinderen van gecolloqueerde geesteszieken in het algemeen en van de kinderen van jarenlang gecolloqueerde geesteszieken bij de erfenis van hun pleegouders.

Het tweede punt, namelijk de bescherming van kinderen van gecolloqueerde kinderen in het algemeen, kan vallen onder het gezinsbeleid. Verzoeker

vraagt kinderen van gecolloqueerde geesteszieken op juridisch vlak beter te beschermen en te informeren over de mogelijke consequenties van collocatie, adoptie en andere speciale situaties die ze als gevolg daarvan kunnen tegenkomen.

3. Bespreking en conclusie

Vergadering van 24 april 2003

Het verzoekschrift is een weerspiegeling van de lijdensweg van gecolloqueerde geesteszieken en hun kinderen, zegt mevrouw Sonja Becq. De problematiek van de successierechten van de kinderen kent het lid uit de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting. Spreker vraagt zich wel af in hoeverre de problematiek van collocatie op Vlaams niveau besproken kan worden. Het is in hoofdzaak een federale materie. Wat het toezicht op de goederen van gecolloqueerden betreft, heeft de heer Luc Goutry, lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, een initiatief genomen. Inzake Vlaamse materie denkt spreker vooral aan het verstrekken van informatie aan de betrokkenen. Het kan een taak zijn van de geestelijke gezondheidszorg om te informeren over de gevolgen van collocatie. Er is ook duidelijk nood aan begeleiding en opvolging van kinderen van ouders met psychische stoornissen. Spreker denkt hierbij aan het nut van een vereniging als Similes. Op Vlaams niveau is het nodig dat meer incentives gegeven worden aan dergelijke begeleiding.

Over huwelijksgoederen- en erfrecht is Vlaanderen niet bevoegd. Ook over de organisatie van openbare diensten en het respecteren van de vertrouwelijkheid van poststukken kan het Vlaams Parlement zich niet uitspreken.

Mevrouw Sonja Becq heeft in 2001 een voorstel van decreet ingediend houdende wijziging van de successierechten van zorgkinderen (*Parl. St. VI. Parl. 2000-2001, nr. 739/1*). Het betrof een verlaging van de successierechten voor zorgkinderen. Het voorstel werd niet goedgekeurd, maar werd deels gewijzigd overgenomen in het programmadecreet 2003 (*Parl. St. VI. Parl. 2002-2003, nr. 1438/1*). Daarmee wordt dan toch een tegemoetkoming gedaan ten aanzien van de betrokkenen. Alleen kwam dat decreet drie dagen te laat voor de personen vermeld in het verzoekschrift. Jammer genoeg was de meerderheid niet bereid tot een vervroegde inwerkingtreding. Mevrouw Patricia Ceysens reageert dat een datum van inwerkingtreding altijd mensen benadeelt. Men moet altijd een tijdsgrens trekken.

Vergadering van 16 oktober 2003

Mevrouw Ria Van Den Heuvel is ook van oordeel dat het verzoekschrift hoofdzakelijk een federale bevoegdheid is. Verder meent het lid dat het volstaat te verwijzen naar de reactie van de minister en het advies van de Kinderrechtencommissaris (zie bijlagen) als eindconclusie. De commissie stemt hiermee in.

*De verslaggevers,**De voorzitter,*

Riet VAN CLEUVENBERGEN Koen HELSEN

Ria VAN DEN HEUVEL

BIJLAGEN

Antwoord op het verzoekschrift over de bescherming van geesteszieken en hun kinderen

In het verzoekschrift wordt de problematiek aangekaart van de gevolgen voor de familie van het geestelijk ziek zijn van een van de ouders. Er worden verschillende aspecten belicht. De voornaamste vragen van de verzoeker gaan over de financiële gevolgen en het gebrek aan opvang en bijstand in deze materie.

Allereerst wil ik mijn begrip uitdrukken voor de moeilijke situatie waarin de verzoeker en andere leden van zijn familie zich in bevinden. De ervaringen van de verzoeker geven aan dat beleidsaandacht voor de problematiek van geesteszieken en hun kinderen noodzakelijk is.

Wetenschappelijk onderzoek wijst duidelijk uit dat het hebben van een geestesziek familielid leidt tot meer armoede, minder kansen in deze maatschappij en problemen voor de (eigen) geestelijke gezondheid. Men spreekt daarom (o.m. vanuit de wereldgezondheidsorganisatie) over de “burden of disease”.

Beleidsmatig blijft de bekommernis dat er verder gewerkt moet worden aan preventie en ook aan een beter gelijke kansenbeleid voor deze doelgroep. In Vlaanderen zijn de laatste jaren een aantal initiatieven op dit vlak genomen:

Beleidsmatig wordt op Vlaams niveau geïnvesteerd in preventie, o.m. van zelfmoord, maar ook van depressie. Zo werd op 3 en 4 december 2002 in Antwerpen de Gezondheidsconferentie georganiseerd met als onderwerp “preventie van depressie en zelfmoord”. Op deze conferentie werd in verschillende werkgroepen discussies gevoerd met beleidsmakers, de betrokkenen en de sector. Eén van de besproken thema's was de situatie van KOPP (Kinderen van Ouders met Psychiatrische Problemen).

Langs niet gouvernementele kant zijn er organisaties ontstaan met bijzondere aandacht voor familieleden van patiënten zoals Similes en zijn er een aantal patiëntenorganisaties zoals de vereniging Uylenspiegel. Deze patiënten- en familieorganisaties worden de laatste jaren ook op het vlak van beleid meer betrokken. Zo ondersteunde de federale overheid enkele zorgvernieuwingprojecten waarbij Similes en Uylenspiegel als pilootproject werkten rond het thema patiëntenparticipatie. De Vlaamse overheid zorgt via het Trefpunt Zelfhulp voor een wegwijzer naar deze zelfhulpgroepen en zelfhulporganisaties.

Vooraleer in te gaan op de concrete vragen van de verzoeker, moet er toch op gewezen worden dat de problematiek die aangekaart wordt ook erg beïnvloed en gekleurd is door de tijd waarin de betrokken gebeurtenissen zich (grotendeels) hebben afgespeeld. Het begin van de feiten is gesitueerd in 1956. Dit is nog voor de grote veranderingen in de psychiatrie.

Op dat ogenblik was ook nog geen sprake van de nieuwe wetgeving die de psychiatrie aanstuurt. Vandaar dat ook nog gesproken wordt van “gecolloceerde patiënt”. Dit is immers een begrip dat nog afkomstig is uit oude wetgeving.

Sinds de jaren '90 is er nieuwe wetgeving, namelijk :

- wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke
- wet van 18 juli 1991 betreffende de bescherming van de goederen van personen die wegens hun lichaams- of geestestoestand geheel of gedeeltelijk onbekwaam zijn die te beheren

De wet van 1990 regelt echter niet het beheer van gelden of goederen. Er wordt enkel bepaald dat de vrederechter ambtshalve kan voorzien in de aanstelling van een voorlopig bewindvoerder, waarbij de hoger vermelde wet van 1991 betreffende de bescherming van de goederen dan van toepassing wordt.

Een en ander betekent niet dat wat deze familie overkomen is, vandaag de dag niet meer mogelijk zou zijn, maar wel dat er nu toch meer wettelijke garanties zijn om dergelijke situatie te voorkomen.

Het toezicht op de wet betreffende de bescherming van de goederen van personen die wegens hun lichaams- of geestestoestand geheel of gedeeltelijk onbekwaam zijn die te beheren is voor verbetering vatbaar.

Mogelijkheden om te remediëren aan de gestelde problemen lijken ons te zijn:

- aanpassen wetgeving
- vrederechters er toe aanzetten om in hun beschikkingen bij het aanstellen van een bewindvoerder (expliciet) bepalingen op te nemen om tegemoet te komen aan bepaalde knelpunten.

Dit betreft echter een materie die tot de bevoegdheid van de federale overheid behoort.

De bevoegdheid van de Vlaamse gemeenschap is beperkt tot het uitoefenen van het toezicht op de naleving van de wet op de bescherming van de persoon van de geesteszieke, voornamelijk d.m.v. inspectie.

Wat de specifieke problematiek en voorstellen betreft die in het verzoekschrift aangekaart worden, zal enkel ingegaan worden op de punten die onder de bevoegdheid van de minister voor Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen ressorteren.

Ook de kinderrechtencommissaris heeft een advies uitgebracht. De belangrijkste elementen zijn mee in deze tekst opgenomen.

Praktijkgeval 1

Praktijkgeval 1 behandelt de verbetering van het toezicht op goederen van geesteszieken.

Deze aangelegenheid wordt geregeld door federale wetgeving, namelijk de al eerder genoemde wet op de bescherming van de goederen van personen die wegens hun lichaams- of geestestoestand geheel of gedeeltelijk onbekwaam zijn die te beheren.

Hierin wordt o.a. voorzien dat de voorlopige bewindvoerder tot taak heeft de goederen van de beschermde persoon als een goed huisvader te beheren. Voorstel 2 van praktijkgeval 1 is hier een praktische toepassing van: “Advocaatbeheerders moeten verplicht persoonlijk af en toe zoals een goed huisvader ter plaatse toezicht houden op de staat van het onroerend goed (...)”. Stelt men vast dat dit niet gebeurt dan is er sprake van een tekortkoming aan een wettelijk verplichting en kunnen (gerechtelijke) stappen ondernomen worden.

Het toezicht op deze wet berust bij de vrederechter. De verzoeker signaleert hier een aantal problemen (slecht beheer door de advocaat-beheerder), die konden voorkomen worden door een beter toezicht. Uiteraard betreft het een individueel geval en mag niet zonder meer veralgemeend worden.

De voorstellen 1, 3 en 4 van praktijkgeval 1 worden eigenlijk al in de wet van 18 juli 1991 geregeld.

Zo moet de voorlopige bewindvoerder uiterlijk 1 maand na zijn aanstelling een verslag opstellen m.b.t. de aard en de samenstelling van de te beheren goederen en dit overmaken aan de vrederechter en de beschermde persoon.

Ook wordt voorzien dat hij niet alleen jaarlijks, doch ook op het einde van zijn mandaat rekenschap moet geven van zijn beheer aan de vrederechter en de beschermde persoon.

De voorlopige bewindvoerder moet de beschermde persoon ook op de hoogte brengen van de handelingen die hij verricht. De vrederechter kan de voorlopige bewindvoerder echter verplichten deze mededeling te doen aan ieder ander persoon (bv. kinderen van de beschermde persoon) die hij aanwijst.

Gelet op de bestaande bevoegdheidsverdeling tussen de federale overheid en de gemeenschappen/gewesten dienen deze vragen voorgelegd te worden aan het federale parlement en aan de minister van Justitie.

De opvang en ondersteuning van het kind (en de andere ouder) kadert binnen de Vlaamse bevoegdheden inzake bijstand aan personen en gezinnen. Voor deze groep kinderen is er niets specifiek geregeld. De vraag is of dit mogelijk of wenselijk is. Het is niet mogelijk om voor elke specifieke categorie of probleem een apart circuit op te richten.

Er zijn vele soorten situaties denkbaar, waarbij niet steeds overheidsingrijpen nodig is. Zo kan de overblijvende ouder ondersteuning krijgen van familieleden of vrienden. Indien dit niet mogelijk is, kan overgegaan worden tot jeugdhulpverlening en mocht er sprake zijn van een problematische opvoedingssituatie dan treedt eventueel de bijzondere jeugdbijstand in werking. In het verlengde van de principes die de

bijzondere jeugdbijstand beheersen (o.m. subsidiariteit) moet in eerste instantie de voorkeur gegeven worden aan een minnelijke oplossing en moet de minst verregaande, doch effectieve, oplossing voorrang krijgen. Gezien de specifieke (risico-) situatie van de betrokken kinderen is er op dit vlak wel een scherpere plicht van de overheid tot toezicht.

Praktijkgeval 2

Praktijkgeval 2 behandelt de betere algemene bescherming van kinderen van een gecolloceerde ouder.

Wat betreft praktijkgeval 2, voorstel 1 (beter beschermen en informeren van kinderen van gedwongen opgenomen geesteszieken) zouden instellingen gestimuleerd kunnen worden om hier iets aan te doen. Organisaties zoals Similes en VVGG (Vlaamse Vereniging Geestelijke Gezondheid) kunnen hierbij ingeschakeld worden.

Het betreft hier vooral het recht op informatie. In het verlengde van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind moet dit recht van het kind op informatie worden erkend in alle gevallen van jeugdhulpverlening.

Het Kinderrechtencommissariaat ziet evenwel niet in hoe deze bescherming en het informatierecht een specifieke invulling zouden moeten krijgen voor kinderen wier ouders gedwongen werden opgenomen in een psychiatrische instelling. De algemene principes moeten hier blijven gelden.

Zou het in deze niet opportuun zijn dat de Vrederechter, die de opname van een ouder beveelt, de plicht heeft om de kinderen en de andere ouder op de hoogte te brengen van hun rechten en de mogelijkheden op het vlak van jeugdhulpverlening? Deze eventuele informatieplicht van de Vrederechter is evenwel een federale materie.

De voorstellen 2, 3, 4, 5 en 6 hebben geen betrekking op Vlaamse bevoegdheden.

Praktijkgeval 3

Praktijkgeval 3 handelt over successierechten, pleegzorg en adoptie.

Dit probleem wordt onderkend, gelet op het wetgevend initiatief om hieraan tegemoet te komen (ontwerp van decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2003) (Parl. St. VI. Parl. 2002-2003, nr. 1438/1).

Voor het antwoord op dit verzoek kan verwezen worden naar het verslag namens de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting uitgebracht naar aanleiding van een vorig verzoekschrift van de verzoeker.

In dit verslag wordt ingegaan op de regeling die zorgkinderen vanaf 1 januari 2003 gelijkschakelt met gewone kinderen mits die drie jaar samenwonen voor de leeftijd van 21 jaar, dus zonder adoptievereiste. De regeling treedt in werking op 1 januari 2003.

De Commissie heeft het verzoek om de regeling te laten ingaan met terugwerkende kracht reeds afgewezen.

Gezien de plaats die adoptie inneemt in het behandelde verzoekschrift, is het Kinderrechtencommissariaat ingegaan op adoptie van een kind van een ouder die gedwongen is opgenomen in een psychiatrische instelling. Dit thema wordt door de verzoeker voornamelijk benaderd vanuit de erfrechtelijke problematiek en meer specifiek het feit dat men minder successierechten dient te betalen op de nalatenschap van een adoptieouder, dan op deze van iemand die juridisch geen ouder is.

Vanuit o.m. het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind kunnen dergelijke financiële overwegingen geen motivatie zijn voor adoptie.

In het licht van de internationale instrumenten ter zake, is adoptie een vorm van hulpverlening aan minderjarigen wier ouders voor hen (permanent) niet meer kunnen zorgen. Dit aspect dient bij adoptie van minderjarigen voorop te staan. De vraag naar een makkelijkere adoptie voor kinderen met een geesteszieke ouder dient dan ook met het grootste voorbehoud bekeken te worden.

De geestesziekte van de ouders kan op zich geen grond zijn voor een adoptie. Ook kinderen met een geesteszieke ouder hebben recht op bescherming van familiebanden met hun ouders en de regelgeving terzake moet hier rekening mee houden.

Adelheid BYTTEBIER,
Vlaams minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen

Advies

Verzoekschrift betreffende de bescherming van geesteszieken en hun kinderen

Commissie Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen.

Verzoekschrift nr. 47 (2002-2003) van 21 februari 2003 over de bescherming van geesteszieken en hun kinderen

Advies 2002-2003/7

1. INLEIDING

Op 21 februari 2003 werd door de verzoeker een verzoekschrift ingediend betreffende de problematiek van de bescherming van geesteszieken en hun kinderen.

Op basis van art. 5, §2 van het decreet van 4 juli 2001 vroeg de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen het Kinderrechtencommissariaat om tegen 5 juni 2003 een advies uit te brengen over dit verzoekschrift.

Het Kinderrechtencommissariaat zal in zijn advies dit verzoekschrift analyseren vanuit het perspectief van kinderrechten. Hierbij slaat het begrip kind op "minderjarige", veeleer dan op kind als "afstammeling". Gezien het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind de rechten van minderjarigen vastlegt, wordt enkel daarop ingegaan.¹

Daarnaast merkt het Kinderrechtencommissariaat op dat heel wat aspecten van het verzoekschrift buiten de bevoegdheid vallen van het Vlaams Parlement. Uiteraard kan het Vlaams Parlement betreffende bepaalde kwesties de federale overheid tot onderzoek of besluitvorming aanzetten. Hierover doet het Kinderrechtencommissariaat echter geen of slechts beknopte uitspraken.

¹ In dit advies wordt de term 'kind' gebruikt in de zin van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind: elke persoon onder de 18 jaar. We hebben het niet over meerderjarige "kinderen van ...", tenzij uitdrukkelijk vermeld. De verzoeker heeft het in zijn verzoekschrift veeleer over "afstammelingen".

2. OVERWEGINGEN VAN HET KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

2.1. Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Als omvattend mensenrechteninstrument bevat het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind ook een aantal bepalingen die van belang zijn bij de vraag naar de bescherming van kinderen wier ouders geestesziek zijn, dan wel opgenomen zijn in een psychiatrische inrichting. In verschillende bepalingen wordt principieel als uitgangspunt genomen dat ouders de eerste opvoedingsverantwoordelijken zijn voor het kind (art. 3.2, 5, 18). Aan de overheid wordt een secundaire plicht opgelegd. De overheid dient passende ondersteuning te verschaffen aan de ouder(s) bij hun opvoedingstaak (art. 18.2). De overheid heeft naast deze ondersteunende rol, ook een toezichthoudende taak (art. 19). De overheid dient te waken over het welzijn van het kind en het te beschermen tegen verwaarlozing, misbruik, uitbuiting, e.d. Hiertoe moeten de nodige voorzieningen en bijstand uitgebouwd worden (art. 18.2 en 19.2). Voor kinderen die zich in een grotere risicosituatie bevinden, rust er op de overheid een grotere zorgplicht. Zo verdienen kinderen die op één of andere wijze van hun ouders gescheiden dienen te leven, bijzondere bescherming en bijstand (art. 20.1).

Deze algemene principes zijn onverkort van toepassing voor kinderen van geesteszieke of in een instelling opgenomen ouders. Gezien de feitelijke situatie van deze kinderen is een uitgebreide zorg- en bijstandsplicht van toepassing op de overheid. Over welke concrete invulling deze bijstand dient te krijgen, zegt het verdrag weinig.² Wel dienen maatregelen bij voorkeur noodzakelijk maar zo weinig mogelijk ingrijpend te zijn (cf. het subsidiariteitsbeginsel in ons jeugdbeschermingsrecht), en dienen de andere rechten van het kind te worden gerespecteerd.

Naast deze rechten op bijstand en hulpverlening, blijven immers de andere principes van het verdrag ook overeind. We denken dan aan het respect voor de familieband en het gezinsleven van ouder en kind (art. 8, 9, 16, 18). In dit opzicht heeft het kind o.m. blijvend recht op persoonlijk contact met de ouder van wie hij werd gescheiden, bijvoorbeeld na opname.

Op basis van artikel 13 heeft het kind recht op informatie en artikel 12 voorziet het recht van het kind op inspraak.

² Art. 20.3: "[...] Bij het overwegen van oplossingen wordt op passende wijze rekening gehouden met de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van het kind en met de etnische, godsdienstige, en culturele achtergrond van het kind en met zijn achtergrond wat betreft de taal".

Art. 25: principe van periodieke evaluatie.

Het belang van het kind dient steeds te primeren (art. 3) en discriminatie is uit den boze (art. 2).

2.2. Het verzoekschrift nr. 47/2002-2003

In eerste instantie wil het Kinderrechtencommissariaat dit advies loskoppelen van de specifieke casus en vragen van de verzoeker. In eerste instantie zal het Kinderrechtencommissariaat dan ook ingaan op de algemene (rechts)positie van kinderen wier ouders gedwongen werden opgenomen in een psychiatrische inrichting (de vroegere collocatie).

In dit eerste deel komen aan bod: (1) de rechtspositie van de minderjarige wiens ouder gedwongen werd opgenomen in een psychiatrische inrichting, (2) gedwongen opname en adoptie en (3) het recht op informatie van het kind.

Hierbij moet evenwel worden vermeld dat deze hypothese slechts een deel van de problematiek is. Vele geesteszieken worden immers niet opgenomen, doch ambulantly of soms helemaal niet behandeld. Ook de kinderen van deze personen bevinden zich in een specifieke situatie, waarin maatregelen in het belang van het kind kunnen nodig zijn (dit kan gebeuren door de omgeving, algemene voorzieningen van jeugdhulp of in ernstige gevallen door de bijzondere jeugdbijstand omdat er sprake is van een problematische opvoedingssituatie).

In het tweede deel wordt ingegaan op een aantal specifieke pijnpunten zoals deze blijken uit het verzoekschrift.

a. Algemeen

a.1. Kinderen van (gedwongen) opgenomen ouders: rechtspositie, opvang en ondersteuning

Wanneer een persoon gedwongen wordt opgenomen in een psychiatrische inrichting heeft dit velerlei gevolgen voor diens kinderen. Deze gevolgen kunnen rechtstreeks zijn, dan wel onrechtstreeks. De rechtstreekse gevolgen hebben o.m. betrekking op de opvang van die kinderen, de zorg voor hun persoon en het beheer van hun goederen. De onrechtstreekse gevolgen betreffen het beheer van de goederen van de opgenomen ouder.

De aanpak van de rechtstreekse gevolgen voor het kind vloeit voort uit zowel federale als Vlaamse regelgeving. Het beheer van de goederen van het kind wordt zo beheerst door de federale regelgeving. In principe zal de andere ouder dit beheer uitoefenen.

Indien er geen tweede ouder is en er voldaan is aan de voorwaarden voor voogdij, zal voor het beheer van de goederen van de minderjarige een voogd moeten aangewezen worden. Deze beheerder van het vermogen van de minderjarige zal niet enkel dit vermogen moeten beheren, maar ook mee toezicht kunnen uitoefenen op het beheer van de bewindvoerder over de opgenomen ouder.

De opvang en ondersteuning van het kind (en de andere ouder) kadert dan wel weer binnen de Vlaamse bevoegdheden inzake bijstand aan personen en gezinnen. Voor deze groep kinderen is er niets specifiek geregeld. De vraag is ook of dit mogelijk is of wenselijk.³ Er zijn immers vele soorten situaties denkbaar, waarbij niet steeds overheidsingrijpen nodig is. Zo kan de overblijvende ouder ondersteuning krijgen van familieleden of vrienden. Indien dit niet mogelijk is, kan overgegaan worden tot jeugdhulpverlening en mocht er sprake zijn van een problematische opvoedingssituatie dan treedt ev. de bijzondere jeugdbijstand in werking. In het verlengde van de principes die de bijzondere jeugdbijstand beheersen (o.m. subsidiariteit) moet in eerste instantie de voorkeur gegeven worden aan een minnelijke oplossing en moet de minst verregaande, doch effectieve, oplossing voorrang krijgen. Gezien de specifieke (risico-) situatie van de betrokken kinderen is er op dit vlak wel een scherpere plicht van de overheid tot toezicht.

Andere rechten van kinderen verdwijnen ook niet door het feit van de geestesziekte van een ouder. Zo blijft het kind recht op persoonlijk contact met deze ouder behouden (federale materie). Ook heeft het kind recht op informatie (zie verder).

Het verzoekschrift wijst indirect ook op de mogelijke kwetsbare opvoedingssituatie waarin kinderen en jongeren van ouders met een psychiatrische stoornis zich bevinden. Daarom dienen hier uitdrukkelijk een aantal belastende factoren vermeld te worden. Onderzoek toont aan dat kinderen van ouders met bijvoorbeeld een affectieve stoornis (depressie) meer kans hebben om zelf bepaalde psychiatrische stoornissen (in het bijzonder ook depressies) te ontwikkelen.⁴ Als specifieke risicofactoren wordt gewezen op de ernst en de chroniciteit van de stoornis, maar ook op de relatie- en huwelijksproblematiek, al dan niet als gevolg van die stoornis. Bovendien is ook de psychiatrische stoornis zelf als een belastende factor te beschouwen voor de gezinsinteracties en de opvoeding.

³ Dit gaat in tegen de 'integrale' visie op minderjarigen met hulp- en zorgvragen: geen aparte circuits voor specifieke categorieën of problemen.

⁴ DIDDEN, S., FACHÉ, C., VERMEIREN, R. en DEBOUTTE, D., "Kinderen van ouders met een affectieve stoornis: reden tot K.O.P.(P)zorgen?", *Tijdschrift voor orthopedagogiek en kinderpsychiatrie en klinische kinderpsychologie*, 2002 (1), p.38-54.

De belasting en het risico op de kinderen is niet zozeer afhankelijk van de aard en de diagnose van de stoornis, maar wel van de ernst en de blijvende impact op het samenleven in het gezin. Het gevaar is reëel dat het kind tijdens meerdere levensmomenten geconfronteerd wordt met crisissituaties en dus opgroeit binnen een kwetsbare opvoedingscontext. In elke leeftijdsfase kunnen volgens de onderzoekers specifieke hindernissen voor de ontwikkeling van het kind vermeld worden. Opvallend is bijvoorbeeld het gevaar voor parentificatie (kinderen die de ouderrol opnemen) en dus ook voor de meer isolerende houding van het kind ten aanzien van de bredere omgeving (school, hobby's, vrienden,...).⁵ Ten gevolge van deze verschuivingen is er vaker een reden om beroep te doen op hulpverlening.

Het voorkomen van deze problemen stelt een aantal implicaties voor de hulpverlening. Er is momenteel te weinig aandacht voor de impact van behandeling van volwassenen op de welzijnssituatie van hun kinderen. Hulpverleners zouden sneller en alerter moeten informeren naar de aanwezigheid van kinderen en de weerslag van de behandeling op hen. Daarom wordt ook aangestuurd op een zo kort mogelijke opname en maximale ambulante behandeling.

Bovendien worden hulpverleners ook gestimuleerd om voldoende stil te staan bij de zorgen van de patiënt zelf omtrent het ouderschap en de taboes die daar rond hangen. Hier zou werk moeten gemaakt worden om transparanter informatie te delen met partner en met de betrokken kinderen aangaande het verloop en de impact van de stoornis.

Tenslotte dienen hulpverleners zelf bij de kinderen maximaal op zoek te gaan naar signalen van internaliserend of externaliserend probleemgedrag.

a.2. Adoptie

Gezien de plaats die adoptie inneemt in het behandelde verzoekschrift, wenst het Kinderrechtencommissariaat in te gaan op adoptie van een kind van een ouder die gedwongen is opgenomen in een psychiatrische instelling. Deze vragen en opmerking werden door de verzoeker voornamelijk ingegeven vanuit de erfrechtelijke problematiek en meer specifiek het feit dat men minder successierechten dient te betalen op de nalatenschap van een adoptieouder, dan op deze van iemand die juridisch geen ouder is.

Vanuit o.m. het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind kunnen dergelijke financiële overwegingen geen aanleiding zijn tot adoptie.

⁵ Zie DIDDEN, S., FACHÉ, C., VERMEIREN, R. en DEBOUTTE, D., *l.c.*, p. 45.

In het licht van de internationale instrumenten ter zake, is adoptie een vorm van hulpverlening aan minderjarigen wier ouders voor hen (permanent) niet meer kunnen zorgen.⁶ Dit aspect dient bij adoptie van minderjarigen voorop te staan. De vraag naar een makkelijkere adoptie voor kinderen met een geesteszieke ouder dient dan ook met het grootste voorbehoud bekeken te worden.

De geestesziekte van de ouders kan *op zich* geen grond zijn voor een adoptie. Ook kinderen met een geesteszieke ouder hebben recht op bescherming van familiebanden met hun ouders. Vanuit dit recht op bescherming van familiebanden moet de strenge regelgeving ter zake beschouwd worden. Dit betekent niet dat adoptie per definitie dient uitgesloten te worden. Op basis van het principe dat adoptie subsidiair moet zijn (bvb. tegenover opvang door een bekende, familie) kan adoptie gerechtvaardigd zijn, indien, gezien de medische toestand van de ouder, een permanente en stabiele oplossing voor het kind nodig is en adoptie de enige mogelijkheid is. Erfrechtelijke overwegingen zijn hierbij niet relevant, het regelen van een permanente zorg binnen een gezin voor het kind is de eerste overweging. Adoptie kan dus wel een plaats krijgen in het kader van de hulpverlening aan het betrokken kind.

a.3. Het recht op informatie

Naast de hoger besproken rechten, heeft het kind (ook het minderjarige kind) recht op volledige en correcte informatie. Deze informatie heeft zowel betrekking op zijn eigen persoon en vermogen, als op de persoon en de goederen van de opgenomen ouder. In het verzoekschrift wordt het gebrek aan informatie voor de kinderen aangeklaagd.

Vooreerst moet gesteld worden dat het recht op informatie van het kind mede geregeld wordt door de overheid tot wie de bevoegdheid ten gronde behoort. Zo zal informatie over de persoon van de geesteszieke ouder en over diens vermogen, een federale materie zijn. Binnen de jeugdhulpverlening heeft het betrokken kind logischerwijs recht op volledige en correcte informatie over de gevolgen ten aanzien van hem van de plaatsing van een ouder. Deze informatie moet betrekking hebben op de mogelijke trajecten van hulpverlening en de rechten van het kind in deze situatie.

Uit het verzoekschrift blijkt dat het met dit recht op informatie wel eens mis durft te lopen. Bijkomende moeilijkheid is daarbij dat deze informatie vanuit de jeugdhulpverlening slechts gegeven zal worden van zodra er een hulpvraag is.

⁶ De finaliteit van adoptie is inderdaad geëvolueerd van een financieel-erfrechtelijke ingreep (Napoleontische tijd) naar een hulpverlenende ingreep.

Het zou dan ook opportuun zijn dat de instantie die beslist tot gedwongen opname van de ouder (i.c. de vrederechter), eveneens een informatieverplichting zou hebben ten aanzien van de kinderen van de opgenomen persoon, met name over de hulpverlenings- en bijstandsmogelijkheden. Dit laatste is evenwel federale materie.

b. Bespreking van het verzoekschrift

Vanuit de algemene uitgangspunten, hoger beschreven, zal het Kinderrechtencommissariaat de gestelde vragen van de verzoeker behandelen. Het Kinderrechtencommissariaat gaat enkel in op de vragen die relevant zijn voor de minderjarige en die tot de Vlaamse bevoegdheid behoren.

b.1. Voorstellen voor de verbetering van het toezicht op goederen van gecolloceerde geesteszieken

Het probleem van het beheer van de goederen van de geesteszieke raakt de positie van de kinderen onrechtstreeks. In dit opzicht verdient dit de aandacht.

De punten 1 en 2 lijken vanzelfsprekend in het kader van het beheer als een goede huisvader door de bewindvoerder (art. 488bis, f, §1 B.W.). Indien de bewindvoerder hierbij in gebreke blijft, brengt hij zijn aansprakelijkheid in het gedrang. In tegenstelling tot wat de verzoeker meent in punt 3, lijkt de huidige regelgeving niet te impliceren dat de bewindvoerder door het jaarlijkse rekening aan de vrederechter, niet meer aansprakelijk zou zijn. Op dit punt is evenwel geen rechtspraak voorhanden. In de regeling betreffende voorlopige bewindvoering zoals die nu geldt, is niet voorzien in een kwijting. Net zoals bij de meer algemene regeling van voogdij moet dan ook o.i. worden aangenomen dat een goedkeuring van de rekening, geen afbreuk doet aan de aansprakelijkheidsvordering van de andere betrokkenen (zie art. 417 B.W.).

Zolang het kind minderjarig is, zal het aan diegene zijn die de goederen van de minderjarige beheert om op dit punt acties te ondernemen. Wat betreft de verjaring van deze vordering, deze loopt 10 jaar vanaf het beëindigen van de bewindvoering. Tegen minderjarigen loopt in principe de verjaring niet (art. 2252 B.W.).

Dit alles is evenwel federale materie.

In punt 4 komt het recht op informatie aan bod. Zoals gezegd heeft ook het kind recht op deze informatie. Dit is federale materie.

b.2. Voorstellen voor verbetering van de rechten van kinderen van geïncollimeerde geesteszieken

Wat betreft punt 1 is er een raakpunt met de Vlaamse bevoegdheden op het vlak van jeugdhulpverlening. Het betreft hier vooral het recht op informatie. In het verlengde van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind moet dit recht van het kind op informatie worden erkend in alle gevallen van jeugdhulpverlening.

Het Kinderrechtencommissariaat ziet evenwel niet in hoe deze bescherming en het informatierecht een specifieke invulling zouden moeten krijgen voor kinderen wier ouders gedwongen werden opgenomen in een psychiatrische instelling. O.i. moeten de algemene principes hier blijven gelden.

Zou het in deze niet opportuun zijn dat de Vrederechter, die de opname van een ouder beveelt, de plicht heeft om de kinderen en de andere ouder op de hoogte te brengen van hun rechten en de mogelijkheden op het vlak van jeugdhulpverlening? Deze eventuele informatieplicht van de Vrederechter is evenwel een federale materie.

b.3. Voorstellen naar aanleiding van de tweede casus

Deze voorstellen hebben betrekking op de successierechten die de verzoeker dient te betalen. Hier kan worden verwezen naar de bespreking van de parlementaire stukken met de nummers 1661 en 1662 van 2002-2003. Hierover deed de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting reeds uitspraak naar aanleiding van dit (en een ander) verzoekschrift.

3. ADVIES VAN HET KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

- Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat de hulpverlening aan kinderen wier ouder werd opgenomen in een psychiatrische inrichting valt onder de algemene principes van de jeugdhulpverlening. Gezien de veelheid en de variatie in de feitelijke situaties lijkt het niet opportuun om een specifiek statuut uit te werken voor hulpverlening aan deze categorie minderjarigen.
- Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat gezien de specifieke situatie van kinderen van geplaatste ouders, op de overheid een uitgebreide taak op het vlak van opvang en bijstand rust.
- Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat het kind recht heeft op volledige en correcte informatie, zowel met betrekking tot zijn eigen persoon en goederen, als met betrekking tot de persoon en goederen van de ouder, en over de mogelijkheden van jeugdhulpverlening. De Vlaamse overheid heeft op dit punt een taak te vervullen in het kader van de jeugdhulpverlening.
- Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat, hoewel adoptie niet per definitie moet uitgesloten worden als hulpverleningsmaatregel voor kinderen wier ouder geestesziek is, deze maatregel met zeer grote omzichtigheid moet worden toegepast. Geestesziekte doet geen afbreuk aan de fundamentele rechtsbescherming van de band tussen ouders en kinderen. Dé overweging voor het toestaan van adoptie is het vinden van een permanente opvang in een gezin van een kind dat een gezin moet ontberen.

Ankie Vandekerckhove
Kinderrechtencommissaris
Mei 2003